

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย*

LEGAL PROBLEMS REGARDING THE REOPENING OF CASES FOR RECONSIDERATION IN THAILAND

วัชรินทร์ เจริญหล่อ*, สังเวียน เทพผา, พันธุ์เทพ วิฑิตอนันต์

Watcharin Rianlor*, Sungwian Theppha, Phunthep Withitnant

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี ปทุมธานี ประเทศไทย

Faculty of Law, Pathumthani University, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: sayaporn.may@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับกฎหมายการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย 2) เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศและประเทศไทย 3) วิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย 4) เสนอแนะแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมกับประเทศไทยในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี บทความในวารสาร ตำราต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ทั้งของต่างประเทศและของประเทศไทย และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน ได้แก่ ผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ จำนวน 10 คน นักวิชาการด้านนิติศาสตร์ จำนวน 10 คน และประชาชน จำนวน 10 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย คือ หลักนิติรัฐและหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา 2) มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศและประเทศไทย พบว่า สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีกระบวนการรื้อฟื้นทั้งทางแพ่งและอาญา ในส่วนของประเทศไทย มีกระบวนการรื้อฟื้นทางอาญาแต่ไม่มีทางแพ่ง 3) ผลการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ในประเทศไทยสามารถรื้อฟื้นได้เพียงจำเลยเท่านั้นแต่ผู้เสียหายไม่สามารถรื้อฟื้นได้ 4) ให้ตราพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. โดยในเนื้อหาเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และเงื่อนไขของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา เพื่อจะได้พัฒนาระบบการยุติธรรมของประเทศไทย

คำสำคัญ: ปัญหาทางกฎหมาย, การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่, ประเทศไทย

Abstract

This research article aimed to 1) Study the fundamental information, concepts, and theories related to the law concerning the retrial of cases in Thailand; 2) Compare the legal measures regarding the retrial of cases between foreign countries and Thailand; 3) Analyze the content concerning the retrial of cases in Thailand; and 4) Propose appropriate recommendations for improving Thailand's legal framework on this issue. The study was qualitative in nature and involved examining

relevant concepts, theories, journal articles, textbooks, and electronic data from both foreign and Thai sources. Additionally, in-depth interviews were conducted with 30 experts, including 10 judges, prosecutors, and lawyers; 10 legal scholars; and 10 members of the public. The findings revealed that: 1) The concepts and theories related to the retrial of cases in Thailand were based on the rule of law and the principle of the sanctity of judgments; 2) The legal measures in France and the Federal Republic of Germany allowed for retrials in both civil and criminal cases, whereas in Thailand, the retrial process existed only for criminal cases; 3) The analysis of the Act on the Retrial of Criminal Cases B.E. 2526 (1983) showed that only the defendant had the right to request a retrial, while the injured party did not; and 4) It was recommended that a new "Act on the Retrial of Cases B.E. ..." be enacted to establish clear criteria, procedures, and conditions for retrials in both civil and criminal cases in order to improve and strengthen the Thai justice system.

Keywords: Legal Problems, Reopening of Cases for Reconsideration, Thailand

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้วางหลักการที่สำคัญให้รัฐมีหน้าที่ในการจัดระบบและกลไกกระบวนการยุติธรรมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และสร้างความสะดวกแก่ประชาชนในการเข้าถึงความยุติธรรม แต่ในทางปฏิบัติ กระบวนการยุติธรรมอาญาของไทยยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ รวมถึงความสับสนต่อการเกิดความผิดพลาดในการตัดสินคดีอาญาที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ซึ่งอาจนำไปสู่การลงโทษจำเลยผู้บริสุทธิ์ได้ การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ (Reopening of Cases) จึงถือเป็นกลไกตามหลักนิติธรรมที่สำคัญยิ่ง และเป็นที่ยอมรับกันในระดับสากล เพื่อเป็นเครื่องมือในการเยียวยาและแก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมเหล่านั้น โดยเฉพาะการนำเสนอพยานหลักฐานใหม่ที่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลยหรือยืนยันว่าหลักฐานเดิมเป็นเท็จ เพื่อให้ศาลได้พิจารณาคดีนั้นซ้ำอีกครั้ง (น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2554)

ทว่า พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ของไทย กลับมีข้อจำกัดที่สำคัญในทางปฏิบัติ คือ การกำหนดและจำกัดสิทธิในการร้องขอรื้อฟื้นคดีไว้ เฉพาะจำเลย ผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หรือผู้แทนของจำเลยเท่านั้น (อวิการัตน์ นิยมไทย, 2560) การจำกัดสิทธิดังกล่าวถือเป็นปัญหาอย่างยิ่งต่อการอำนวยความสะดวกอย่างรอบด้าน เนื่องจากหากเกิดความผิดพลาดหรือข้อบกพร่องในกระบวนการยุติธรรมอาญา เช่น เจ้าหน้าที่รัฐมีเจตนาหรือกระทำการโดยไม่บริสุทธิ์ เป็นเหตุให้ผู้กระทำผิดตัวจริงไม่ได้รับโทษหรือได้รับโทษน้อยลง ผู้เสียหายหรือฝ่ายอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบจะถูกตัดสิทธิ ในการยื่นคำร้องเพื่อแสวงหาความยุติธรรมที่แท้จริงและเพื่อปกป้องสิทธิของตน ซึ่งเป็นข้อบกพร่องทางกฎหมายที่ทำให้ประเทศไทยขาดความสมดุลทางด้านยุติธรรมเมื่อเทียบกับนานาประเทศ (พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526, 2526)

นอกจากข้อจำกัดในคดีอาญาแล้ว กฎหมายไทยยังคงมีช่องว่างที่สำคัญเนื่องจาก ขาดบทบัญญัติโดยตรงสำหรับการรื้อฟื้นคดีแพ่ง ขึ้นพิจารณาใหม่ แม้ว่าหลักการรื้อฟื้นคดีแพ่งจะเป็นที่ยอมรับและมีใช้ในหลายประเทศที่พัฒนาแล้ว (ชูพล ประทุมทาน, 2548) โดยใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย มีเพียงกลไกการแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อย หรือการขอพิจารณาคดีใหม่ในกรณีที่คู่ความขาดนัดพิจารณาเท่านั้น ซึ่งกลไกเหล่านี้ไม่สามารถตอบโจทย์และแก้ไขความผิดพลาดของคำพิพากษาถึงที่สุดที่เกิดขึ้นจากการค้นพบ พยานหลักฐานใหม่ ในภายหลังได้อย่างครอบคลุมและสมบูรณ์ การขาดกลไกการรื้อฟื้นคดีแพ่งนี้จึงส่งผลให้คู่ความฝ่ายที่เสียเปรียบจากข้อผิดพลาดดังกล่าวยังไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, 2478)

จากปัญหาและช่องว่างทางกฎหมายที่สำคัญทั้งในประเด็นการจำกัดสิทธิร้องขอหรือฟื้นคดีอาญา และการขาดบทบัญญัติรองรับกลไกรื้อฟื้นคดีแพ่งข้างต้น ทำให้เป็นที่ประจักษ์ว่าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทยเป็นประเด็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการศึกษา ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นที่จะศึกษา วิเคราะห์ และเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของไทยกับหลักการและบทบัญญัติของต่างประเทศอย่างถี่ถ้วน เพื่อให้สามารถเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการยุติธรรมสากล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ของต่างประเทศ และประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมกับประเทศไทยในการแก้ปัญหาดังกล่าวเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) มุ่งศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยวิชาการค้นคว้า ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
2. พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526
3. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
4. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

รวมไปถึงข้อมูลจากเอกสาร โดยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ บทความในวารสาร ตำราต่าง ๆ ทั้งของต่างประเทศ และของประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ อีกทั้ง ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน โดยแบ่งเป็นผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ จำนวน 10 คน นักวิชาการด้านนิติศาสตร์ จำนวน 10 คน และประชาชน จำนวน 10 คน เพื่อวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาหาข้อเสนอแนะต่อไป

ทั้งนี้ ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในต่างประเทศ โดยนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศไทย เพื่อหาแนวทางในการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศไทยเพื่อให้เป็นสากล และทัดเทียมนานาประเทศต่อไป

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัย 1) แนวคิดเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เกิดจากการสมมนานักกฎหมายแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1 ระหว่างวันที่ 16-18 มกราคม พ.ศ. 2513 เรื่อง “บทบาทของนักกฎหมายในสังคมปัจจุบัน” ได้มีข้อยุติในการสมมนาของนักกฎหมายทุกสาขา ข้อยุติหนึ่งที่สำคัญ ก็คือ ขอให้แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้จำเลยในคดีอาญาที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษและคดีถึงที่สุดแล้วได้มีโอกาส

ร้องต่อศาลขอให้พิจารณาคดีใหม่หากมีหลักฐานใหม่แสดงได้ว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ทำนองเดียวกับในต่างประเทศ และต่อมาในการสมมนานักกฎหมายแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ 2517 ได้มีข้อยุติดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง จนในที่สุดได้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 มาตรา 3 “บุคคลใดต้องรับโทษทางอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หากปรากฏตามคำ พิพากษาของศาลที่รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในภายหลังว่าบุคคลนั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิด ย่อม มีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนและได้รับบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืน ทั้งนี้ ตามเงื่อนไข และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ วัตถุประสงค์หลักคือ แก้ไขและลบล้างผลคำพิพากษาที่เกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม เยียวยาผู้บริสุทธิ์ที่ถูกลงโทษ ป้องกันผู้กระทำความผิดจริงลอยนวล และกู้ชื่อเสียงให้จำเลยกลับสู่ฐานะเดิม เหตุในการขอรื้อฟื้นคดี ตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2526 มี 3 กรณี คือ 1) พยานบุคคลเป็นเท็จ 2) พยานหลักฐานปลอม และ 3) มีพยานหลักฐานใหม่ที่สำคัญ โดยกรณี 1) - 2) ต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดลงโทษแล้ว ยื่นคำร้องภายใน 1 ปีนับจากปรากฏข้อเท็จจริง หรือภายใน 10 ปีนับจากคำพิพากษาถึงที่สุด และยื่นได้เพียงครั้งเดียว เพื่อรักษาสสมดุลระหว่างการแก้ไขความผิดพลาดกับหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา 2) หลักนิติรัฐ เป็นรัฐที่ปกครองด้วยกฎหมาย ประกอบด้วย องค์ประกอบในทางรูปแบบ (การแบ่งแยกอำนาจ ความชอบด้วยกฎหมาย การประกันสิทธิในกระบวนการยุติธรรม) และองค์ประกอบในทางเนื้อหา (การประกันสิทธิขั้นพื้นฐาน การคุ้มครองความมั่นคงแน่นอนแห่งนิติฐานะ) 3) ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการกำหนดโทษในทางกฎหมายอาญา แบ่งเป็น 2 ทฤษฎีหลัก คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (มองย้อนหลัง เน้นความเป็นธรรมและสัดส่วน) และทฤษฎีอรรถประโยชน์ (มองอนาคต เน้นการช่มช้อยับยั้ง การแก้ไขฟื้นฟู และการตัดโอกาส) 4) หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา เป็นหลักที่ต้องการให้คดีมีข้อยุติ ไม่ให้ฟ้องซ้ำ เพื่อความแน่นอนและความเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรม แต่อาจขัดแย้งกับการรื้อฟื้นคดีเมื่อเกิดความผิดพลาด 5) แนวคิดการเยียวยาแก่ผู้ถูกดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด เป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้บริสุทธิ์ที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยผิดพลาด โดยมีมาตรฐานสากลรองรับ เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศต่าง ๆ เพื่อที่จะนำไปใช้ในบทวิเคราะห์ต่อไป

2. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ของต่างประเทศ และประเทศไทย ผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์ข้อดีของกฎหมายต่างประเทศที่จะนำมาปรับใช้กับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย เพื่อที่จะได้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ อย่างยั่งยืน ดังนี้

2.1 วิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ของต่างประเทศ

สาธารณรัฐฝรั่งเศส พบว่า สาธารณรัฐฝรั่งเศสจัดให้การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เป็นส่วนหนึ่งของระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและความแพ่ง โดยในคดีอาญา การรื้อฟื้นคดี (Révision) เป็นมาตรการพิเศษที่อนุญาตเฉพาะในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อมีข้อเท็จจริงใหม่หรือพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้ถูกพิพากษามีความบริสุทธิ์ หรือเมื่อปรากฏว่าพยานที่ศาลเชื่อถือในการวินิจฉัยคดีนั้นให้การเท็จ ฝรั่งเศสจึงเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาคดีใหม่โดยอาศัยหลักประกันสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรมเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ในคดีแพ่ง ฝรั่งเศสยังยอมรับกระบวนการ “Révision civile” ซึ่งให้คู่ความร้องขอรื้อฟื้นคดีได้เมื่อค้นพบพยานหลักฐานใหม่ที่มีได้เสนอในระหว่างการพิจารณาคดีโดยมิใช่ความบกพร่องของตนเอง หลักการดังกล่าวเป็นการแสดงถึงแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองความจริงแห่งข้อเท็จจริงเหนือความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา เพื่อรักษาความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พบว่า บัญญัติหลักการรื้อฟื้นคดีไว้ในทั้งสองระบบ คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (StPO) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ZPO) โดยกำหนดให้การรื้อฟื้นคดีอาญาอาจทำได้ทั้งในทางที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่จำเลย ซึ่งแตกต่างจากฝรั่งเศสที่อนุญาตเฉพาะในทางที่เป็นคุณ

เท่านั้น มาตรา 359 และ 362 แห่ง StPO เปิดโอกาสให้รื้อฟื้นคดีได้หากมีหลักฐานใหม่ คำพิพากษาขัดแย้งกัน หรือพบความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม ในส่วนของคดีแพ่ง มาตรา 579 - 580 แห่ง ZPO ให้อำนาจคู่ความ ร้องขอ “การพิจารณาคดีใหม่” ได้เมื่อปรากฏว่ามีหลักฐานใหม่ที่เป็นเอกสารสำคัญ หรือพบว่า คำพิพากษาเดิม มีข้อบกพร่องทางกระบวนการพิจารณา โดยเยอรมนีให้ความสำคัญกับความชัดเจนของหลักฐานและความสมดุลระหว่าง ความมั่นคงแห่งคำพิพากษากับการคุ้มครองสิทธิของคู่ความ

ประเทศญี่ปุ่น พบว่า ประเทศญี่ปุ่นกำหนดหลักการรื้อฟื้นคดีไว้ภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา (Code of Criminal Procedure) และใช้เฉพาะในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยเท่านั้น ผู้มีสิทธิยื่นคำขอ ได้แก่ พนักงานอัยการ จำเลย ผู้แทนตามกฎหมาย และญาติใกล้ชิดในกรณีที่จำเลยเสียชีวิตแล้ว การรื้อฟื้นคดี ในญี่ปุ่นมักเกิดขึ้นจากกรณีที่มีการเปิดเผยหลักฐานใหม่ หรือพบว่า พยานหลักฐานในคดีเดิมไม่ถูกต้อง กระบวนการ ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นแนวคิดของสังคมญี่ปุ่นที่เน้นความยุติธรรมเชิงมนุษยธรรมและการเยียวยาความเสียหาย ทางศักดิ์ศรีของผู้ถูกพิพากษาโดยมิชอบ

สหรัฐอเมริกา พบว่า ในฐานะประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ กำหนดการรื้อฟื้นคดีไว้ ภายใต้ Federal Rules of Criminal Procedure, Rule 33 ซึ่งให้ศาลมีอำนาจสั่งพิจารณาคดีใหม่ได้เมื่อปรากฏว่า มีหลักฐานใหม่อันอาจเปลี่ยนแปลงผลคำพิพากษาเดิม หรือเมื่อพบว่า มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ไม่เป็นธรรม การรื้อฟื้นคดีในสหรัฐฯ ทำได้เฉพาะในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยและต้องยื่นภายในสามปีนับแต่วันที่คำพิพากษาลงถึงที่สุด

ประเทศอังกฤษ พบว่า มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ภายใต้ระบบศาล Common Law โดยเฉพาะ ในศาลสูงและศาลอุทธรณ์ ผู้พิพากษามีอำนาจสั่งพิจารณาคดีใหม่ได้หากเห็นว่ามีผลผิดพลาดอย่างมีนัยสำคัญ ในกระบวนการพิจารณาหรือคำพิพากษาเดิม ซึ่งอาจทำให้เกิดความอยุติธรรม การรื้อฟื้นคดีจึงอยู่ภายใต้หลัก “Miscarriage of Justice” ที่มุ่งแก้ไขคำพิพากษาที่ผิดพลาดโดยไม่จำกัดเฉพาะฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

จากการวิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ของต่างประเทศ ซึ่งประเทศ ที่นำมาศึกษา ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมนี ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ สรุปได้ว่า ทั้งห้าประเทศมีระบบกฎหมาย ที่แตกต่างกันทั้งในแง่ของพื้นฐานแนวคิดและกระบวนการยุติธรรม แต่ล้วนมีเป้าหมายร่วมกัน คือ “การประกัน ความเป็นธรรมสูงสุดแก่คู่ความเมื่อมีพยานหลักฐานใหม่หรือมีเหตุแห่งความสงสัยต่อความถูกต้องของคำพิพากษา ที่ถึงที่สุดแล้ว” แสดงผลเปรียบเทียบ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบกฎหมายการรื้อฟื้นคดีในต่างประเทศ

ประเทศ	ประเภทคดีที่มีกฎหมายรองรับ	กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	มาตราหลักสำคัญ	ลักษณะสำคัญของกฎหมาย
ฝรั่งเศส	แพ่งและอาญา	Code de Procédure Pénale / Code de Procédure Civile	ม.622 - 626 / ม.595	รื้อฟื้นได้เฉพาะทางคุณแก่จำเลย ยึดหลักความเป็นธรรมเหนือคำพิพากษา
เยอรมนี	แพ่งและอาญา	StPO / ZPO	ม.359 - 362 / ม.579 - 580	อนุญาตทั้งทางคุณและโทษ ยึดความสมดุลระหว่างความมั่นคง และความยุติธรรม
ญี่ปุ่น	อาญา	Code of Criminal Procedure	ม.435 - 438	รื้อฟื้นได้เฉพาะทางคุณแก่จำเลย เน้นมนุษยธรรมและการเยียวยา
สหรัฐอเมริกา	อาญา	Federal Rules of Criminal Procedure, Rule 33	-	พิจารณาคดีใหม่ได้เมื่อมีหลักฐานใหม่ หรือความ อยุติธรรมในกระบวนการ
อังกฤษ	อาญา	Criminal Appeal Act / Common Law Principles	-	ใช้หลัก Miscarriage of Justice ปกป้องสิทธิมนุษยชน

2.2 วิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยมีกฎหมายว่าด้วยการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตาม พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ซึ่งกำหนดให้จำเลยหรือผู้แทนตามกฎหมายเป็นผู้มีสิทธิเข้ายื่นคำร้องต่อศาลได้เมื่อมีพยานหลักฐานใหม่อันอาจเปลี่ยนแปลงผลแห่งคำพิพากษาเดิม ทั้งนี้ ศาลมีอำนาจไต่สวนเบื้องต้นเพื่อพิจารณาว่าคำร้องมีมูลหรือไม่ ก่อนจะมีคำสั่งให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ หลักเกณฑ์ดังกล่าวสะท้อนถึงความพยายามของระบบกฎหมายไทยในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเยียวยาความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม แต่ยังคงจำกัดเฉพาะคดีอาญาและจำเลยเท่านั้น โดยยังไม่มีบทบัญญัติรองรับการรื้อฟื้นคดีแพ่ง ซึ่งเป็นข้อจำกัดสำคัญที่ควรได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักสากลมากยิ่งขึ้น

3. วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย ดังที่ได้วิเคราะห์มา ดังนี้

3.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

3.1.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ คือ กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ คือ พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ได้วางหลักกฎหมายว่า คดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว อาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ เมื่อปรากฏว่า (1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จหรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง (2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ (3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้งและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด

อย่างไรก็ดี พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ได้วางหลักกฎหมายให้บุคคลดังต่อไปนี้ มีสิทธิยื่นคำร้อง (พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 6) ได้แก่ (1) บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด (2) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลในกรณีที่บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นเป็นผู้เยาว์ หรือคนไร้ความสามารถ (3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคลในกรณีที่นิติบุคคลนั้นต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด (4) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานสามีหรือภริยาของบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดซึ่งถึงแก่ความตายก่อนที่จะมีการยื่นคำร้อง (5) พนักงานอัยการในกรณีที่พนักงานอัยการมิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิม

ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าสิทธิในการที่จะร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 นั้น ได้วางหลักให้คดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว อาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ ถ้าภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จหรือมีพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้ง และสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่แล้ว พบว่า คดีที่จะร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นจะต้องเป็นคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วจึงจะเข้าหลักเกณฑ์ของการรื้อฟื้นคดีขึ้นใหม่ และคดีที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นใหม่จะต้องมีพยานหลักฐานใหม่ที่สำคัญแก่คดียืนยันว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดจึงจะรื้อฟื้นคดีได้

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจของผู้เสียหายหรือตัวแทนผู้เสียหายหรือแม้กระทั่งเจ้าหน้าที่รัฐเองในการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ สิทธิในการร้องขอให้

รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นเป็นของจำเลยผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดเท่านั้น ซึ่งหากพิจารณาบทบัญญัติทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีในต่างประเทศและในประเทศไทย จะเห็นว่า ข้อบกพร่องหรือผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมมิได้หลากหลายรูปแบบ เช่น หากเกิดกรณีที่กระบวนการยุติธรรมนั้นผิดพลาดหรือบกพร่องจากเจ้าหน้าที่รัฐไม่จะเป็นการจงใจหรือด้วยความบริสุทธิ์ก็ตามเป็นเหตุให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับโทษหรือได้รับโทษน้อยลง จะทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรม อนึ่ง หากบกพร่องจากเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นการจงใจกระทำ ก็จะเป็นการดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่คนนั้น และไม่ได้กลับไปแก้ไขข้อบกพร่องในคดีนั้นเลย การไม่มีบทบัญญัติที่ให้สิทธิผู้เสียหายที่ไม่ได้รับความยุติธรรมจากกระบวนการยุติธรรมที่แท้จริงสามารถรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ส่งผลเสียต่อความยุติธรรมในประเทศไทย รวมไปถึงความเชื่อมั่นในด้านยุติธรรมของประเทศไทยลดลงในมุมมองของนานาชาติ นั่นเอง

3.12 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ และขั้นตอนของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้น

พิจารณาใหม่

สำหรับคดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว อาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ เมื่อปรากฏว่า (1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จหรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง (2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ (3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้งและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ และขั้นตอนของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น จะต้องยื่นโดยบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด โดยที่มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ได้วางหลักไว้ 3 ประการดังกล่าว ซึ่งเป็นเรื่องของพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้ง และสำคัญแก่คดีที่สามารถพิสูจน์ว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดไม่ผิดหรือ พยานบุคคล พยานหลักฐานอื่นได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ ซึ่งก็ไม่สามารถครอบคลุมสำหรับความผิดพลาด บกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ เพราะปัจจุบันการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เกิดขึ้นได้ยากมากในสังคมไทยเนื่องจากไม่เข้าเงื่อนไขของการปรากฏพยานหลักฐานใหม่ในคดี

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์ และขั้นตอนของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น จะเปิดช่องให้จำเลยที่ต้องรับโทษมีโอกาสดำเนินการเองได้อีกครั้ง แต่ในทางปฏิบัติจริง หลังกฎหมายฉบับนี้ใช้นานกว่า 40 กว่าปี กลับมีกรณีน้อยมากที่สามารถรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้จริง และคดีที่ได้รับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้รับการช่วยเหลือทางคดีจากกรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ) เพราะเป็นเรื่องของการตรวจสอบพิสูจน์ถึงพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริงจึงจะเข้าเงื่อนไข หากประชาชนจะยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ก็ต้องไปพิสูจน์ในศาลเรื่องพยานหลักฐานเท็จในชั้นศาลเสียก่อน ซึ่งกระบวนการฟ้องคดีฐานปลอมแปลงเอกสารก็ใช้เวลานานพอสมควรหรืออาจจะถึงขั้นถึงขั้นฎีกา ซึ่งหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการร้องขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ตามมาตรา 5 ไม่สามารถครอบคลุมสำหรับความผิดพลาด บกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้อย่างยั่งยืน นั่นเอง

3.2 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่

3.2.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขอพิจารณาคดีใหม่ในคดีแพ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พบว่า มาตรา 207 เมื่อศาลพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาแพคดี ให้นำบทบัญญัติมาตรา 199 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือ เมื่อศาลพิพากษาให้จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพคดี ศาลอาจกำหนดการอย่างใด ตามที่เห็นสมควรเพื่อส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การโดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน หรือศาลจะให้เลื่อนการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นไปภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ และคู่ความฝ่ายนั้นอาจมีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ และเมื่อศาลพิพากษาให้จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพคดี ศาลอาจกำหนดการอย่างใด ตามที่เห็นสมควรเพื่อส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การโดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน หรือศาลจะให้เลื่อนการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นไปภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การขอพิจารณาคดีใหม่ในคดีแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้วางหลักไว้ว่าเมื่อศาลพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาแพคดี ให้นำบทบัญญัติมาตรา 199 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม และคู่ความฝ่ายนั้นอาจมีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ อีกทั้งถ้าในคำพิพากษาหรือคำสั่งใด มีข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อยอื่น ๆ และมีได้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เมื่อศาลที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งนั้นเห็นสมควร ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการขอพิจารณาคดีใหม่ในคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นเพียงขั้นตอนการแก้ไขคำพิพากษาหรือการบรรเทาผลของคำพิพากษาที่เกิดขึ้นโดยมิชอบ และคดีที่ศาลพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาแพคดีคู่ความฝ่ายนั้นอาจมีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาและบรรเทาผลของการพิพากษาที่มีข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อยอื่น ๆ แต่ไม่ได้ส่งผลถึงพยานหลักฐานใหม่ที่เกิดขึ้นและเป็นสาระสำคัญของคดีที่อาจทำให้คดีนั้นต้องได้รับการพิจารณาใหม่ในชั้นศาล

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การขอพิจารณาคดีใหม่ในคดีแพ่งไม่สามารถแก้ไขข้อบกพร่องผิดพลาดในคดีแพ่งได้อย่างสมบูรณ์ เพราะไม่มีบทบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่เหมือนในคดีอาญา คดีแพ่งอาจจะถูกมองข้ามหรือโทษในทางแพ่งมิได้เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพในร่างกายเหมือนโทษทางอาญา แต่ในทางกลับกันหากกระบวนการยุติธรรมมีข้อบกพร่องหรือผิดพลาดในกระบวนการพิจารณาจนกระทั่งส่งผลให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้น ก็ส่งผลเสียผู้ได้รับผลกระทบนั้น ซึ่งการขอพิจารณาคดีใหม่ในคดีแพ่งไม่สามารถครอบคลุมสำหรับความผิดพลาด บกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งได้ และการที่จะรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่ไม่กระทบกระเทือนถึงความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาแต่อย่างใด ทั้งนี้หากประเทศไทยมีเพียงบทบัญญัติในเรื่องการขอพิจารณาคดีใหม่ในคดีแพ่งในการแก้ไขกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ และกระบวนการพิจารณาใหม่กรณีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การเท่านั้น ก็จะทำให้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของประเทศไทยที่ล้ำสมัยกว่านานาอารยประเทศ

3.2.2 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่

กฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่ พบว่า ในประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่เป็นการเฉพาะ มีเพียงแค่บทบัญญัติว่าด้วยขอให้พิจารณาคดีใหม่เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องเล็กน้อย ดังเช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 207 วางหลักไว้ว่าเมื่อศาลพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาแพคดี ให้นำบทบัญญัติมาตรา 199 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือ จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพคดี ศาลอาจกำหนดการอย่างใด ตามที่เห็นสมควรเพื่อส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การโดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน และคู่ความฝ่ายนั้นอาจมีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้หรือการเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความแพ่ง มาตรา 27 ในกรณีที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ในข้อที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรม หรือที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนในเรื่องการเขียน และการยื่นหรือการส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่น ๆ หรือในการพิจารณาคดี การพิจารณาพยานหลักฐาน หรือการบังคับคดี เมื่อศาลเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความฝ่ายที่เสียหายเนื่องจากการที่มีได้ปฏิบัติเช่นนั้นยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้เพิกถอนการพิจารณาที่ผิดระเบียบนั้นเสียทั้งหมดหรือบางส่วน หรือสั่งแก้ไขหรือมีคำสั่งในเรื่องนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่ศาลเห็นสมควร

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทยนั้น ยังไม่มีบทบัญญัติเฉพาะที่จะให้นำคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่ได้เหมือนกับคดีอาญา มีเพียงการขอพิจารณาคดีใหม่ ถึงแม้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางแพ่งจะไม่มีโทษที่จำกัดสิทธิเสรีภาพในร่างกายเหมือนคดีอาญา เช่น จำคุก ประหารชีวิต แต่ก็มีผลสำคัญไม่แพ้คดีอาญาเพราะ คดีแพ่งเป็นคดีที่เรียกร้องค่าเสียหาย และค่าสินไหมทดแทนซึ่งถือได้ว่าโทษดังกล่าวกระทบกระเทือนถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การยกคดีที่มีความบกพร่องหรือผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมขึ้นพิจารณาใหม่มิได้ทำให้ความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาเสียไป และไม่ได้ทำให้ความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมลดลงแต่อย่างใด ในทางกลับกันหากประเทศไทยมีหลักเกณฑ์ ขั้นตอนหรือระบบแก้ไขความบกพร่องหรือผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมให้ชัดเจน และมีความยุติธรรมยิ่งขึ้น ยิ่งจะส่งผลดีต่อระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย และสร้างความเชื่อมั่นให้กับนานาประเทศ อีกด้วย

ดังนั้น หากกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทยไม่มีการบัญญัติกฎหมายเอาไว้เป็นการเฉพาะเหมือนในคดีอาญา ส่งผลเสียกระบวนการยุติธรรมในทางแพ่ง เพราะทุกคนมองข้ามกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ทั้งที่ปัญหาในกระบวนการทางแพ่ง การนำพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือคดีที่ประชาชนคนธรรมดาที่จะต้องต่อสู้กับผู้ที่มีอำนาจก็จะเกิดปัญหาในกระบวนการยุติธรรม เพราะ คดีแพ่งเป็นเรื่องของเอกชนที่พิพาทกัน ฉะนั้น จึงไม่ใช่เจ้าหน้าที่รัฐที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องในคดี ในทางกลับกันคดีอาญาที่มีเจ้าหน้าที่รัฐที่ถือว่าเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนยังมีความบกพร่องหรือผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมเกิดขึ้นได้ การยกคดีที่มีความบกพร่องหรือผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมขึ้นพิจารณาใหม่มิได้ทำให้ความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาเสียไป และไม่ได้ทำให้ความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมลดลงแต่อย่างใด ทั้งนี้หากเกิดกรณีที่มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลโดยผิดพลาดไว้ในคดีแพ่งเอาไว้ ผู้เสียหายประโยชน์ก็ควรที่จะสามารถรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่ได้ เพื่ออำนวยความยุติธรรมที่แท้จริงให้กับประชาชน

4. เสนอแนะแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมกับประเทศไทยในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย

สำหรับข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทยนั้น ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 และให้ตราพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. ขึ้นใหม่ เพื่อให้ครอบคลุมทั้งการรื้อฟื้นคดีอาญา และคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่ ทั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอ ร่างพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. ในภาคผนวก ต่อไป

นอกจากนี้ จากการเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับต่างประเทศ พบว่า ประเทศไทยยังมีข้อจำกัดในหลายประเด็น โดยเฉพาะการจำกัดสิทธิในการยื่นคำร้องให้รื้อฟื้นคดีเฉพาะฝ่ายจำเลยเท่านั้นภายใต้พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ขณะที่ประเทศส่วนใหญ่ เช่น ฝรั่งเศส เยอรมนี และญี่ปุ่น ได้เปิดโอกาสให้บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้แทนตามกฎหมาย ญาติ คู่สมรส หรือพนักงานอัยการ สามารถยื่นคำร้องได้ ซึ่งช่วยขยายขอบเขตของความเป็นธรรมในเชิงระบบ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติรองรับการรื้อฟื้นคดีแพ่งโดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากหลายประเทศที่ให้สิทธิคู่ความในคดีแพ่งสามารถร้องขอได้เมื่อพยานหลักฐานใหม่ สามารถแสดงผลการเปรียบเทียบและแนวทางได้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบประเด็นที่ไทยยังบกพร่องเมื่อเทียบกับต่างประเทศ

ประเด็นเปรียบเทียบ	ประเทศที่มีบทบัญญัติรองรับ	ประเทศไทยในปัจจุบัน	แนวทางที่ควรปรับปรุง
สิทธิในการยื่นคำร้องร้องฟื้นคดี	ฝรั่งเศส เยอรมนี ญี่ปุ่น อังกฤษ	จำกัดเฉพาะจำเลยและผู้แทนบางประเภท	ขยายสิทธิให้ผู้เสียหาย คู่สมรส และอัยการยื่นคำร้องได้
การรื้อฟื้นคดีแพ่ง	ฝรั่งเศส เยอรมนี	ไม่มีบทบัญญัติเฉพาะ	ตรากฎหมายใหม่รองรับคดีแพ่ง
กลไกตรวจสอบคำร้อง	เยอรมนี อังกฤษ	ไม่มีหน่วยงานกลาง	ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบระดับประเทศ
ระยะเวลาการยื่นคำร้อง	ญี่ปุ่น สหรัฐฯ	ไม่ชัดเจน	กำหนดกรอบเวลาแน่นอน
การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน	สหรัฐฯ อังกฤษ	ยังไม่เน้นในกฎหมายเฉพาะ	บัญญัติหลักคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของบุคคล

อภิปรายผล

1. แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย

หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่นั้น ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์แนวคิด หลักการ และทฤษฎีเพื่อที่จะได้นำไปวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ 1) แนวคิดเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ 2) หลักนิติรัฐ 3) ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดโทษในทางกฎหมายอาญา 4) หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา 5) แนวคิดการเยียวยาแก่ผู้ถูกดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาด เพื่อที่จะนำไปใช้ในบทวิเคราะห์ต่อไป เป็นประเด็นหลักที่แสดงให้เห็นถึงความท้าทายในการสร้างสมดุลระหว่างความแน่นอนของกฎหมายกับความยุติธรรม หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาต้องการให้คดีมีข้อยุติเพื่อความมั่นคงของระบบกฎหมาย แต่การรื้อฟื้นคดีกลับต้องการแก้ไขความผิดพลาดเพื่อความยุติธรรม การประยุกต์หลักนิติรัฐในบริบทการรื้อฟื้นคดี แสดงให้เห็นว่าหลักนิติรัฐไม่ได้เป็นเพียงการยึดติดกับกฎหมายอย่างตายตัว แต่ต้องคำนึงถึงความยุติธรรมในเนื้อหาด้วย การรื้อฟื้นคดีจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการรักษาสมดุลระหว่างความมั่นคงแน่นอนแห่งนิติฐานะกับการประกันสิทธิขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับ รวีภัทร์ ฉัตรไชยเดช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่: ศึกษากรณีเงื่อนไข ในการยื่นคำร้องและผู้มีสิทธิร้องขอให้รื้อฟื้นคดี พบว่า การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นการแก้ไขพิเศษในกรณีที่มีการวินิจฉัยผิดพลาด เพื่อเป็นการเยียวยาแก้ไขความผิดพลาด เพราะฉะนั้น หากไม่อนุญาตให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้น พิจารณาใหม่ อาจเกิดผลที่เลวร้ายต่อผู้ที่ต้องถูกลงโทษ ซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ ต้องได้รับผลร้ายจากสิ่งที่ บุคคลนั้นไม่ได้เป็นผู้ก่อขึ้น นอกจากนั้นอาจเกิดผลร้ายต่อสังคม ทำให้บุคคลที่เป็นผู้กระทำ ความผิดที่แท้จริงลอยนวลอยู่ในสังคม และมีโอกาสกระทำความผิดอื่น ๆ ได้อีก ทั้งยังส่งผลต่อความเชื่อถือ ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม และเพื่อเป็นการกู้ชื่อเสียงเกียรติยศ ของตัวจำเลย และวงศ์ตระกูลให้กลับสู่ฐานะเดิม เนื่องจากบ่อยครั้ง เมื่อมีผู้ถูกฟ้องร้องเป็นจำเลยนั้น สังคมมักจะพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดทั้งที่ศาลยังไม่ได้มีการพิพากษาคดีเลย ทำให้กระทบต่อ การดำเนินชีวิตในสังคม ถูกตราหน้าว่าเป็นผู้กระทำความผิด ถูกสังคมประณาม และวิจารณ์ ทำให้ เสียหายต่อชื่อเสียง จึงต้องให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (รวีภัทร์ ฉัตรไชยเดช, 2562) นอกจากนี้มีคำกล่าวที่ว่า รัฐต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะ ซึ่งในบางกรณีรัฐจำต้องบังคับให้ราษฎรกระทำการหรือละเว้นไม่กระทำการบางอย่าง โดยองค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถล่วงล้ำเข้าไปในแดนแห่งสิทธิและเสรีภาพของราษฎรได้ แต่รัฐให้คำมั่นแก่ราษฎรว่าองค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกล้ำกลายสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดแจ้งและเป็นการทั่วไปว่าให้้องค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกล้ำกลายสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ในกรณีใดและขอบเขตใดบ้าง (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2554)

2. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ของต่างประเทศ และประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและหลักนิติรัฐ เนื่องจากเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม โดยหลักการรื้อฟื้นคดีในหลายประเทศ เช่น ฝรั่งเศส เยอรมนี ญี่ปุ่น อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ล้วนยึดหลักความเป็นธรรมในการกำหนดเงื่อนไขการยื่นคำร้องในกรณีที่พบหลักฐานใหม่หรือข้อเท็จจริงที่อาจเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาเดิมได้ (Dammer, H. R. & Albanese, J. S., 2014) จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบการรื้อฟื้นคดีของต่างประเทศกับประเทศไทยพบว่า แม้ประเทศไทยจะมีความครอบคลุมที่ดีในการรวมพนักงานอัยการในฐานะผู้มีสิทธิยื่นคำร้องในบางกรณี แต่ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญ คือ การขาดระบบที่ชัดเจนสำหรับการรื้อฟื้นคดีแพ่ง นอกจากนี้ ในขณะที่บางประเทศ เช่น ฝรั่งเศสและญี่ปุ่นจำกัดการรื้อฟื้นคดีเฉพาะกรณีที่เป็นคุณแก่จำเลย เยอรมนี มีความยืดหยุ่นมากกว่า โดยอนุญาตให้รื้อฟื้นได้ทั้งกรณีที่ เป็นคุณและเป็นโทษต่อจำเลยเพื่อแสวงหาความยุติธรรมที่สมบูรณ์ ดังนั้น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ประเทศไทยจึงควรพิจารณานำแนวทางของเยอรมนีมาปรับใช้เพื่อความยุติธรรมที่สมบูรณ์ พัฒนาระบบการรื้อฟื้นคดีแพ่งให้มีความชัดเจน และปรับระยะเวลาในการยื่นคำร้องให้เหมาะสม ซึ่งการปรับปรุงกฎหมายนี้สอดคล้องกับมาตรการเยียวยาผู้เสียหายอื่น ๆ ที่ ชุดิกายูเอ็น สายอุตสาหกรรม ได้ชี้ให้เห็นว่ามาตรการเยียวยาของไทยยังจำกัดอยู่แค่การชดเชยค่าทดแทนที่เป็นตัวเงินเท่านั้น ต่างจากกฎหมายประเทศญี่ปุ่นที่ครอบคลุมการเยียวยาที่ไม่ใช่ตัวเงินด้วย ทำให้การมีกลไกรื้อฟื้นคดีที่ยืดหยุ่นและครอบคลุมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดและสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน (ชุดิกายูเอ็น สายอุตสาหกรรม, 2566)

3. วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย

จากการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีในประเทศไทย พบประเด็นสำคัญที่สะท้อนถึงความไม่สมดุลในระบบยุติธรรม โดยปัญหาหลักใน คดีอาญา คือ การจำกัดสิทธิในการยื่นคำร้องเฉพาะจำเลยและผู้เกี่ยวข้องเท่านั้น โดยไม่รวม ผู้เสียหาย ซึ่งขัดกับหลักความยุติธรรมที่ต้องคำนึงถึงทุกฝ่าย (น้ำแท้ มีบุญสร้าง, 2554) หากเกิดความผิดพลาดจากเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้เสียหายจะไม่มีกลไกแก้ไข ส่งผลให้ความเชื่อมั่นในระบบยุติธรรมลดลง นอกจากนี้ หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่เข้มงวดตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญา พ.ศ. 2526 ยิ่งทำให้การใช้สิทธิในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยากและมีค่าใช้จ่ายสูง ขณะที่ใน คดีแพ่ง ปัญหายิ่งรุนแรงกว่าเนื่องจากไม่มีระบบการรื้อฟื้นคดีเลย มีเพียงการขอพิจารณาคดีใหม่ในกรณีจำกัด ซึ่งไม่สามารถแก้ไขปัญหายานหลักฐานใหม่หรือความผิดพลาดร้ายแรงได้ การขาดกลไกที่ยืดหยุ่นในการรื้อฟื้นคดีแพ่งและอาญายังส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม ดังเช่นตัวอย่างคดี KRAMNÝ v. THE CZECH REPUBLIC ของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (European Court of Human Rights, 2025) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการที่เปิดกว้างและโปร่งใสในฐานะส่วนสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชนสากล และยังสอดคล้องกับข้อบกพร่องอื่น ๆ ที่พบในกระบวนการยุติธรรมไทย เช่น ปัญหาเรื่องอำนาจเจ้าพนักงานตำรวจในการจับกุมและระยะเวลาการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนที่สั้นเกินไปตามที่ คมสันต์ ศรีทอง ได้ศึกษาวิจัยไว้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ดังนั้น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จึงควรมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงกฎหมายให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องรื้อฟื้นคดีอาญา การผ่อนคลายนโยบายการยื่นคำร้องให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง และการตราพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่เป็นการเฉพาะ เพื่อให้ระบบยุติธรรมไทยมีความเป็นธรรม ครอบคลุม และสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น (คมสันต์ ศรีทอง, 2556)

4. ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมกับประเทศไทยในการแก้ไขปัญหามาตรฐานกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะในการยกเลิกพระราชบัญญัติ การรื้อฟื้นคดีอาญา พ.ศ. 2526 และตราพระราชบัญญัติ การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ฉบับใหม่ที่ครอบคลุมทั้งคดีอาญาและแพ่ง เป็นแนวทางที่สมเหตุสมผลและได้สอดคล้องกับ

หลักการยุติธรรมสมัยใหม่ การรวมกฎหมายทั้งสองประเภทคือ จะช่วยสร้างความเป็นเอกภาพในระบบกฎหมาย ลดความซับซ้อนในการบังคับใช้ และทำให้ประชาชนเข้าใจระบบได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มของประเทศ พัฒนาแล้วที่มองว่าการรื้อฟื้นคดีเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการเข้าถึงความยุติธรรม การตรากฎหมายฉบับใหม่ จะเปิดโอกาสให้ปรับปรุงข้อบกพร่องที่พบในการใช้กฎหมายเดิม เช่น การขยายสิทธิให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องได้ การผ่อนคลายเงื่อนไขที่เข้มงวดเกินไป และการกำหนดกลไกการสนับสนุนให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิได้จริง อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าวต้องมีการศึกษาผลกระทบอย่างรอบคอบ โดยเฉพาะการรักษาสมดุลระหว่างการแก้ไขความผิดพลาดกับหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา รวมทั้งต้องเตรียมความพร้อมของระบบศาลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ชาวลิต สมพงษ์เจริญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการรื้อฟื้นคดีอาญาสำหรับนักโทษประหารชีวิต พบว่า ประเทศไทย ต้องแก้ไขกฎหมายรื้อฟื้นคดีอาญาให้สิทธิแก่นักโทษประหารชีวิตที่เจาะจง เพิ่มเติมค่านิยม การระงับโทษประหารชีวิต ค่าทดแทน และการเยียวยาชื่อเสียง จึงจะสอดคล้องกับมาตรการระหว่างประเทศที่ป้องกันการเนรเทศอาญาที่ผิดพลาด (ชาวลิต สมพงษ์เจริญ, 2564)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศไทย สรุปได้ว่า การวิเคราะห์ อย่างครอบคลุมตั้งแต่แนวคิดพื้นฐาน การเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ การวิเคราะห์ปัญหา และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย พบว่า แนวคิดการรื้อฟื้นคดีอาญาในประเทศไทยเกิดจากการสัมมนานักกฎหมายในช่วงทศวรรษ 2510 และได้รับการบัญญัติในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 เป็นครั้งแรก โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อแก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม เยียวยาผู้บริสุทธิ์ และกู้ชื่อเสียงให้จำเลยกลับสู่ฐานะเดิม จากการเปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ พบว่า ประเทศต่าง ๆ มีแนวทางที่หลากหลาย โดยฝรั่งเศสและญี่ปุ่นจำกัดการรื้อฟื้นเฉพาะกรณีที่ เป็นคุณแก่จำเลย ขณะที่เยอรมนีอนุญาตให้รื้อฟื้นได้ทั้งสองทาง สหรัฐอเมริกามีความยืดหยุ่นในการรื้อฟื้นทั้งคดีที่ถึงที่สุดและไม่ถึงที่สุด และอังกฤษให้อำนาจผู้พิพากษาในการสั่งรื้อฟื้นตามดุลพินิจ การวิเคราะห์ปัญหาในประเทศไทย เผยให้เห็นข้อจำกัดสำคัญหลายประการ ได้แก่ การจำกัดสิทธิในการยื่นคำร้องเฉพาะจำเลยและผู้เกี่ยวข้อง โดยไม่รวมผู้เสียหาย หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่เข้มงวดเกินไปทำให้การใช้สิทธิในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยาก และการขาดระบบการรื้อฟื้นคดีแพ่งที่ชัดเจน ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในระบบยุติธรรมและอาจทำให้ประชาชนไม่ได้รับความยุติธรรมที่แท้จริง โดยเฉพาะในกรณีที่เกิดความผิดพลาดจากเจ้าหน้าที่รัฐหรือมีพยานหลักฐานใหม่ที่สำคัญ ข้อเสนอแนะหลักของการวิจัยนี้ คือ การยกเลิกพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญา พ.ศ. 2526 และตราพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ฉบับใหม่ที่ครอบคลุมทั้งคดีอาญาและแพ่ง มีเป้าหมายเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมของไทยให้ทัดเทียมสากล โดยในคดีอาญาจะยังคงคุ้มครองสิทธิของ จำเลย ผู้บริสุทธิ์ แต่จะขยายหลักเกณฑ์การรื้อฟื้นให้กว้างขึ้น และที่สำคัญ คือ เพิ่มสิทธิให้แก่ผู้เสียหาย ให้สามารถยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีได้ เมื่อกระบวนการยุติธรรมมีความผิดพลาด ส่วนใน ประเด็นอื่น ๆ ที่สำคัญที่สุด คือ การนำมาตรการรื้อฟื้นคดีมาใช้กับ คดีแพ่ง ด้วย โดยจะกำหนดหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และเงื่อนไขที่ชัดเจน เพื่อแก้ไขความบกพร่องของคำพิพากษา ถึงที่สุดที่เกิดจากพยานหลักฐานใหม่ที่มีได้ถูกนำเสนอไปก่อนหน้านี้ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริงในทั้งสองระบบคดี การปฏิรูปนี้จะช่วยสร้างความเป็นเอกภาพในระบบกฎหมาย ขยายสิทธิให้ผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องได้ ผ่อนคลายเงื่อนไขที่เข้มงวดเกินไป และสร้างกลไกการสนับสนุนให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิได้จริง ซึ่งจะส่งผลให้ระบบยุติธรรมของประเทศไทยมีความสมบูรณ์และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คมสันต์ ศรีทอง. (2556). ปัญหากฎหมายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 : ศึกษากรณีการจับ และการตรวจสอบการจับ. วารสารการวิจัยกาสะลองคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 7(2), 61-75.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2554). คำอธิบายกฎหมายปกครอง. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ชุตिकाญจน์ สายอุตสาห. (2566). มาตรการเยียวยาผู้เสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญา. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 10(2), 357-370.
- จุฬพล ประทุมทาน. (2548). การรื้อฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เชาวลิต สมพงษ์เจริญ. (2564). มาตรการทางกฎหมายในการรื้อฟื้นคดีอาญาสำหรับนักโทษประหารชีวิต. วารสารปัญญา, 28(1), 100-114.
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง. (2554). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร: สุตรไพศาล.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. (2478). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 หน้า 723 (20 มิถุนายน 2478).
- พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526. (2526). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 100 ตอนที่ 55 ฉบับพิเศษ หน้า 1 (7 เมษายน 2526).
- รวิภัทร์ ฉัตรไชยเดช. (2562). การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่: ศึกษากรณีเงื่อนไข ในการยื่นคำร้องและผู้มีสิทธิร้องขอให้รื้อฟื้นคดี. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- อวิการ์ตัน นิยมไทย. (2560). หลักการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามกฎหมายต่างประเทศ. วารสารจุลนิติ, 14(4), 139-147.
- Dammer, H. R. & Albanese, J. S. (2014). Comparative criminal justice systems. (5th ed.). Belmont: Cengage Learning.
- European Court of Human Rights. (2025). KRAMNÝ v. THE CZECH REPUBLIC. Retrieved October 25, 2025, from <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-244882>